

6. Jeston J., Nelis J. (2013). Business Process Management. Practical Guidelines to successful implementations. 3rd edition. Routledge.

7. Smolyar L. G., Zdrylyuk L. A. (2013). Upravlinnia biznes-protseamy u sferi tehnologichnyh innovatsiy na pidpryjemstvi [Business process management in the field of technological innovation in the enterprise]. *Efektivna ekonomika*, 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2599> [in Ukrainian]

Любчич Анна Миколаївна

*кандидат юридичних наук, учений секретар
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку*

НАПрН України

ORCID: 0000-0002-6492-4179

Водорезова Сусанна Робертівна

*молодший науковий співробітник НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України*

ORCID: 0000-0001-5044-7167

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ВИД СОЦІАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У публікації розглянуто актуальні питання соціального підприємництва в Україні. Встановлено, що наразі Україна знаходиться на етапі формування екосистеми соціального підприємництва та мережування локальних осередків для його розвитку. Запропоновано закріпити на законодавчому рівні визначення «соціальне підприємництво».

Ключові слова: соціальне підприємництво; підприємництво; бізнес; соціальне підприємство.

Anna Liubchych

*PhD, Scientific Secretary of Institute, scientific associate,
Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework
for the Innovative Development NALS of Ukraine*

ORCID: 0000-0002-6492-4179

Susanna Vodoriezova

*Junior researcher Scientific and Research Institute of Providing Legal
Framework for the Innovative Development NALS of Ukraine
ORCID: 0000-0001-5044-7167*

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP AS A KIND OF SOCIAL INNOVATION: LEGAL ASPECT

The publication examines the topical issues of social entrepreneurship in Ukraine. It is established that Ukraine is currently located at the stage of forming the ecosystem of social entrepreneurship and the networking of local cells for its development. It is proposed to consolidate the definition of “social entrepreneurship” at the legislative level.

Keywords: social entrepreneurship; entrepreneurship; business; social enterprise.

Відповідно до даних аналітичного дослідження, представленого у Зеленій книзі соціального підприємництва в Україні [1], термін «соціальне підприємство» вперше було застосовано на вітчизняних просторах лише наприкінці 1990-х. У 1999 організація глобального партнерства Counterpart International, Inc. запровадила його вживання для недержавних організацій через програму навчання та надання грантів, яка тривала до 2002. Українські дослідники [2;3] зазначають, що повноцінно в обіг термін «соціальне підприємство» в Україні увійшов тільки у 2004, коли розпочалось впровадження проекту «Мережа громадської дії в Україні», який реалізував Інститут Сталих Спільнот за фінансувавсь Агентства США з міжнародного розвитку у 2004–2008. Проте В. Назарук [3] зазначає, що ще на початку ХХ століття Митрополит Андрей Шептицький активно впроваджував принципи соціального підприємництва і кооперації у веденні бізнесу на Західній Україні.

А. Корнецький та Б. Андрощук [2] виділяють три основні етапи у розвитку соціального підприємництва в Україні. Першим називають період 1991–2010 роки, коли міжнародні донори, зокрема, Агентство США з міжнародного розвитку, почали фінансувати розвиток соціаль-

ного підприємництва в Україні. У 1991 було прийнято Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні». Він і досі є чинним та передбачає переваги для ведення підприємницької діяльності людьми з інвалідністю, зокрема визначає фінансування їхніх бізнес-ініціатив із спеціального державного фонду.

Впродовж 2016-2019 у рамках програми діяв проєкт «Соціальне підприємництво як інноваційний механізм вирішення питань суспільного розвитку» [4], що передбачав проведення тренінгу для 15 тренерів та тренерок з соціального підприємництва з подальшим поширенням знань через реалізацію останніми власних тренінгів з соціального підприємництва з можливістю надання фінансування трьом соціальним підприємствам, розроблених у їх межах, на суму до 5 000 євро. Створення мережі тренерів та тренерок у різних регіонах України дало поштовх до формування локальних освітніх осередків соціального підприємництва.

З 2020 консультанти та консультантки проєкту «Що потрібно знати про соціальне підприємництво» розпочали роботу з об'єднаними територіальними громадами (ОТГ) з метою створення перших місцевих програм розвитку соціального підприємництва. Прикладом такої програми є Програма розвитку соціального підприємництва Вінницької міської ОТГ на 2020-2022 [5]. У березні 2020 її було прийнято до виконання за засіданні виконавчого комітету Вінницької міської ради.

Важливим здобутком 2020 варто вважати заснування Українського соціального венчурного фонду. Він інвестує та підтримує соціальні підприємства, в основі бізнес-моделей яких лежить досягнення соціальних та екологічних змін.

Загалом, наразі Україна знаходиться на етапі формування екосистеми соціального підприємництва та мережування локальних осередків для його розвитку. В Україні відсутнє законодавче визначення як терміну «соціальне підприємництво», так і термінів «соціальне підприємство» або ж «соціальний підприємець/підприємниця». Відповідно, немає і цілісних програм та політик державної підтримки розвитку соціального підприємництва як на національному, так і на місцевому рівнях.

Про необхідність запровадження нормативного визначення цього явища на рівні законотворчості почали дискутувати ще у 2012. З того часу було здійснено три спроби розробити та затвердити відповідний нормативно-правовий акт з регулювання соціального підприємництва:

- проєкт Закону України «Про соціальні підприємства» №1061028 від 14.06.2012;
- проєкт Закону України «Про соціальні підприємства» №250829 від 11.03.2013;
- проєкт Закону України «Про соціальні підприємства» № 271030 від 23.04.2015.

В останньому законопроєкті пропонувалося наступне тлумачення терміну «соціальне підприємство»: «Соціальним підприємством визначається суб'єкт господарювання, утворений юридичними та/або фізичними особами, пріоритетом діяльності якого є досягнення соціальних результатів, зокрема, у сфері охорони здоров'я, освіти, науки, культури, навколишнього середовища, надання соціальних послуг та підтримки соціально вразливих груп населення (безробітних, малозабезпечених, осіб похилого віку, осіб з інвалідністю та інших встановлених законодавством осіб)» [6].

Перший законопроєкт було відхилено та знято з розгляду, а другий та третій – відкликано та знято з розгляду. «Поняття “соціальне підприємство” надто широке та не конкретизоване, оскільки воно створюється з метою “досягнення соціальних результатів” одразу у багатьох сферах, таких як охорона здоров'я, освіта, наука, культура, навколишнє середовище, надання соціальних послуг та підтримки соціально вразливих груп населення (безробітних, малозабезпечених, осіб похилого віку, осіб з інвалідністю та інших встановлених законодавством осіб).

Окрім того критерії для надання статусу “соціального підприємства” неконкретизовані, враховуючи невизначеність поняття “соціально вразливих верств населення”.

Дані пільги та привілеї створюють корупційні ризики особливо з огляду на розмитість поняття “соціальне підприємство” та критеріїв для отримання такого статусу, відсутність механізмів контролю за його діяльністю з боку держави» [7].

У вересні 2020 було опубліковано Білу книгу розвитку соціального підприємництва в Україні, яка описує першочергові завдання та можливу логіку дій уряду України в галузі розвитку соціального підприємництва. Її підготовлено у рамках міжнародного партнерського проєкту «Соціальне підприємництво: досягнення соціальних змін за ініціативою “знизу”», про який зазначалось у першому розділі. Авторський колектив Білої книги пропонує закріпити наступне визначення соціального підприємництва у Концепції державної політики щодо розвитку соціального підприємництва на 2021-2023 роки з можливістю його корегування у будь-який момент у разі необхідності:

«Соціальне підприємництво – це підприємницька діяльність, яку безпосередньо здійснюють громадські об’єднання (громадської організації, громадської спілки) відповідно до свого статуту та мети (цілей) громадського об’єднання щодо вирішення соціальних та екологічних проблем, спрямовуючи у повному обсязі отриманий дохід виключно на досягнення мети (цілей) громадського об’єднання»[8].

Зокрема, проблеми, які стоять на шляху розвитку соціального підприємництва в Україні:

1. Відсутність чіткого законодавчого регулювання, включаючи термінологічне визначення та існування національних і місцевих програмами підтримки розвитку соціального підприємництва;
2. Значна залежність сектору соціальної економіки від іноземної підтримки та інвестицій.

Зазначені проблеми породжують чималий перелік перешкод, які соціальним підприємцям та підприємницям в Україні доводиться долати. Зокрема, відсутність законодавчого регулювання спричиняє:

1. Відсутність інституційного визнання соціального підприємництва;
2. Відсутність відповідного регуляторного середовища та критеріїв вимірювання соціальних показників впливу;
3. Відсутність статистичного обліку соціальних підприємств та єдиного реєстру соціальних підприємств;
4. Відсутність офіційного моніторингу чисельності та діяльності соціальних підприємств у регіонах у регіонах;

5. Відсутність програм з допомоги у розвитку соціальних підприємств.

Для досягнення стійкості, соціальні підприємства, особливо новостворені, потребують стартового фінансування у формі безповоротної фінансової допомоги, адже запуск та розвиток соціальних підприємств вимагає більших капіталовкладень та ресурсів, аніж у випадку заснування класичного (комерційного) підприємства через соціальне навантаження.

Перш за все, запровадження регулювання соціального підприємництва на законодавчому рівні означає визнання державою його непересічної ролі та значення у вирішенні суспільних проблем, адже законами України регулюються тільки найбільш важливі суспільні відносини. По-друге, саме закони є основою для прийняття підзаконних актів, завдяки яким в деталях здійснюється регламентація певних суспільних відносин. Без визнання соціального підприємництва на законодавчому рівні, прийняття ефективних та цілісних програм його підтримки та розвитку ускладнюється, що підтверджується на практиці відсутністю в Україні наразі будь-яких комплексних програм, спрямованих на врегулювання відповідних відносин, на державному рівні. По-третє, як вже зазначалось вище, значна кількість соціальних підприємств працює із соціально незахищеними верствами населення (як в аспектів працевлаштування, так і в аспекті надання їм послуг), тож введення законодавчого регулювання цієї діяльності виступить гарантією їх захищеності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зелена книга соціального підприємництва в Україні. URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/zelena-knyha-sotsial-noho-pidpriemnytstva-v-ukraini/.

2. Андрощук Б., Корнецький А. «Соціальне підприємництво: Ефективний інструмент подолання соціальних викликів в Україні?» URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/sotsial-ne-pidpriemnytstvo-efektyvnyy-instrument-podolannia-sotsial-nykh-vyklykiv-v-ukraini/.

3. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін. Посібник /А. Свинчук, А. Корнецький, М. Гончарова, В. Назарук, Н. Гусак, А. Туманова. URL: http://eef.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/Book_sotsialne-pidpryyemnytstvo_pidruchnyk.pdf.

4. Проект «Соціальне підприємництво як інноваційний механізм вирішення питань суспільного розвитку». URL: <https://eef.org.ua/program-project/sotsialne-pidpryyemnytstvo-yak-innovatsijnyj-mehanizm-vyrishennya-pytan-suspilnogo-rozvytku/>.

5. Програма розвитку соціального підприємництва Вінницької міської ОТГ на 2020-2022. URL: <https://www.vmr.gov.ua/ContentLibrary/b5ae2f52-4d95-4717-a301-c3132844360e/1149/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D0%A1%D0%9F%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%2013.03.pdf>.

6. Пункт 1 статті 1 проекту Закону України «Про соціальні підприємства» № 2710 від 23.04.2015. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54903.

7. Social enterprises and the social economy going forward: A call for action from the Commission Expert Group on Social Entrepreneurship (GECES). URL: https://ec.europa.eu/growth/content/social-enterprises-and-social-economy-going-forward_en.

8. Біла книга розвитку соціального підприємництва в Україні. URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/rozvytok-sotsial-noho-pidpryyemnytstva-v-ukraini-bila-knyha/?fbclid=IwAR1xpIseqZ56xRzWF2d9D2_DLKD-kJbRNBOvOGrmnbln7WMmrl5LyucRBP4c.

REFERENCES

1. Zelena knyha sotsialnoho pidpryyemnytstva v Ukraini. URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/zelena-knyha-sotsial-noho-pidpryyemnytstva-v-ukraini/ [in Ukrainian].

2. Androshchuk B., Kornetskyi A. «Sotsialne pidpryyemnytstvo: Efektyvnyi instrument podolannia sotsialnykh vyklykiv v Ukraini?» URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/sotsial-ne-pidpryyemnytstvo-efektyvnyy-instrument-podolannia-sotsial-nykh-vyklykiv-v-ukraini/ [in Ukrainian].

3. Sotsialne pidpryyemnytstvo: vid idei do suspilnykh zmin. Posibnyk / A. Svyynchuk, A. Kornetskyi, M. Honcharova, V. Nazaruk, N. Husak, A. Tumanova. URL: http://eef.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/Book_sotsialne-pidpryyemnytstvo_pidruchnyk.pdf [in Ukrainian].

4. Proiekt «Sotsialne pidpryyemnytstvo yak innovatsiinyi mekhanizm vyrishennia pytan suspilnoho rozvytku». URL: <https://eef.org.ua/program-project/sotsialne-pidpryyemnytstvo-yak-innovatsijnyj-mehanizm-vyrishennya-pytan-suspilnogo-rozvytku/> [in Ukrainian].

5. Prohrama rozvytku sotsialnogo pidpriemnytstva Vinnytskoi miskoi OTH na 2020-2022. URL: <https://www.vmr.gov.ua/ContentLibrary/b5ae2f52-4d95-4717-a301-c3132844360e/1149/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D0%A1%D0%9F%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%2013.03.pdf> [in Ukrainian].

6. Punkt 1 statti 1 proiektu Zakonu Ukrainy «Pro sotsialni pidpriemstva» № 2710 vid 23.04.2015. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54903 [in Ukrainian].

7. Social enterprises and the social economy going forward: A call for action from the Commission Expert Group on Social Entrepreneurship (GECES). URL: https://ec.europa.eu/growth/content/social-enterprises-and-social-economy-going-forward_en

8. Bila knyha rozvytku sotsialnogo pidpriemnytstva v Ukraini. URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/rozvytok-sotsial-noho-pidpriemnytstva-v-ukraini-bila-knyha/?fbclid=IwAR1xpIseqZ56xRzWF2d9D2_DLKDKjBRNBO-vOGrmnbln7WMmrl5LyucRBP4c [in Ukrainian].

Мішин Микола Олександрович

*молодший науковий співробітник НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України*

ТРАНСФЕРТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ ЗА ОПЕРАЦІЯМИ ІЗ СИРОВИННИМИ ТОВАРАМИ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ПРАВИЛА

У науковій роботі висвітлено зміни податкового законодавства відносно трансфертного ціноутворення з сировинними товарами. Автором наведено та проаналізовано спеціальні терміни, якими були доповнені ст. 14 і ст. 39 Податкового кодексу України, у контексті їх співвідношення із понятійним апаратом, що застосовує міжнародна спільнота. Окрім цього, виокремлено найбільш суттєві особливості українських правил трансфертного ціноутво-